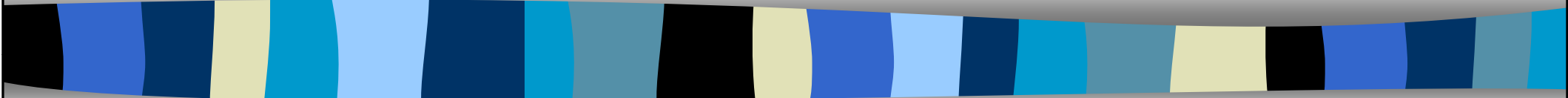

Případ mnohočetné osobnosti

C. H. Thigpen and H. Cleckley (1954).
A case of multiple personality.
Journal of Abnormal and Social Psychology,
49, 135-51

definice mnohočetné poruchy osobnosti (MPO) dle MKN-10

- n krajní případ disociace
- n existence dvou nebo více integrovaných a dobře vyvinutých osobností u jednoho jedince
- n ve většině případů mají osobnosti své jméno, věk, vzpomínky ...
- n často se osobnosti liší svými osobnostními rysy
- n v typickém případě jsou postoje a chování střídajících se osobností značně odlišné (plachost vs. nezdrženlivost)
- n jedna z osobností obvykle dominantní
- n podezření na MPO vzbuzují nevysvětlitelné amnézie trvající hodiny až dny v každém týdnu

definice pojmu

- n MPO vyžaduje dvě nebo více integrovaných osobností/osobnostních stavů v rámci jednoho individua
- n tato koexistence vícenásobných osobností nejlépe vysvětluje rozdíl mezi MPO, schizofrenií a dalšími poruchami
- n „původní“ osobnost si většinou není vědoma alternativních osobností, které si však mohou uvědomovat originální osobnost a sebe navzájem
- n alternativní osobnosti představují často potlačené části osobnosti původní

definice pojmu

- n MPO je často doprovázena fugou
- n dissociativní fuga (F44.1): charakterizována náhlými, neočekávanými útěky z domova, v jejím průběhu si jedinec nevzpomíná na svou minulost, po odeznění stavu může být na události amnézie
- n většinou se jedná o krátkou příhodu trvající hodiny až dny spíše než týdny
- n v případě MPO bude fuga většinou časovým úsekem, kdy kontrolu přejímá jedna z alternativních osobností, původní osobnost nemůže do chování zasahovat

zařazení pojmu v klasifikačních systémech

- n Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10 (International Classification of Diseases ICD-10, UK) řadí mnohočetnou poruchu osobnosti (F44.81) pod disociační (konverzní) poruchy (F44) v rámci neurotických poruch, poruch vyvolaných stresem a somatoformních poruch (F40-49)
- n DSM-4 Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (USA) řadí DID (dissociative identity disorder or multiple personality disorder) mezi disociační poruchy, které jsou jednou z kategorií vzniklých opuštěním kategorie „neurózy“ (vedle somatoformních, úzkostných poruch ...)

další případy MPO

- n popisovaný počet osobností v rámci jednoho individua se v literatuře objevuje od dvou po více než sto
- n tyto osobnosti se často „liší“ v postulovaném pohlaví, věku, dokonce rase
- n další rozdíly: dominance ruky, alergie, náchylnost k alkoholu, IQ
- n příklad z beletrie „Dr. Jekyll and Mr. Hyde“ R. L. Stevenson
- n skutečné případy: Schreiber (1973) Sibyla se 16 oddělenými osobnostmi, Morton Prince (1906) Miss Beauchamp
- n případy MPO jsou velmi vzácné

obecný popis studie

- n studie popisuje psychoterapeutický proces léčby 25leté ženy
- n tato žena byla svěřena do péče psychiatrů z důvodu vážných bolestí hlavy
- n brzo začalo být zřejmé, že „Eve White (EW)“ trpí frustracemi (pravděpodobné příčiny bolestí hlavy) a manželskými problémy
- n skutečným problémem však byla MPO
- n Eve Black (EB) mohla být zpočátku kontaktována pouze přes hypnózu, později však stačilo hovořit k jedné nebo druhé Evě (v této studii není žádná zmínka o užívání drogové terapie)

obecný popis studie

- n případová studie zahrnuje také zprávu nezávislého experta, který administroval dvěma Evám 4 psychologické testy: W-B, WMS, Kresbu lidské postavy a Rorschachův projektivní test (ink blots)
- n po 8 měsících léčení došlo k návratu původních symptomů, které však měly větší intenzitu a frekvenci
- n tento návrat byl předehrou ke třetí osobnosti - „Jane“ (proto Tři tváře Evy)
- n nezávislý expert provedl vyšetření všech tří osobností pomocí EEG (elektro-encefalogram)

vlastní studie - stručný životopis

- n Eva je nejstarší ze tří sester, mladší sestry jsou dvojčata
- n střední školu ukončila dva měsíce před závěrečnými zkouškami
- n pracovala jako telefonní operátor
- n vdaná 6 let
- n Eva a její manžel žijí dočasně odděleně, 4letá dcera žije s prarodiči na venkově, Eva pracuje ve městě

vlastní studie

- n pacientka 25 let: bolesti hlavy a výpadky paměti
- n během několika nepravidelných sezení odhaleny a diskutovány emoční problémy
- n bylo ovšem jasné, že hlavní problém nebyl vyřešen
- n několik dní po jednom ze setkání obdržen od pacientky dopis
- n dopis: nepodepsaný, přesto bylo jasné že byl napsán pacientkou (rukopis, obsah, známka)

vlastní studie

- n konec dopisu napsán jakoby dětským rukopisem
- n při příští návštěvě pacientka popřela poslání dopisu, přestože si pamatovala na psaní začátku dopisu
- n EW si myslela, že dopis zničila
- n během tohoto sezení pacientka (vysoká míra sebekontroly) začala projevovat známky napětí a neklidu
- n najednou se pacientka zeptala, zda občasné zdání hlasů znamená, že je „nemocná“

vlastní studie

- n dříve než mohl terapeut reagovat, pacientka si dala obě ruce přes hlavu, jako by byla zasažena bolestí
- n následně jí po tváři přeběhl bezstarostný úsměv a jasným hlasem pronesla „Ahoj doktore!“ („Hi there, Doc!“)
- n na místě EW nyní byla Eve Black (jak se osoba sama představila)
- n o EW mluvila EB zásadně jako o „ní“
- n během 14 týdnů (okolo 100 hodin) byl získán rozsáhlý materiál o obou Evách

vlastní studie

- n po tomto spontánním odhalení byla EB vyvolávána pomocí hypnózy
- n po několika hypnotických sezeních stačilo pouze požádat EW o pár slov s druhou Evou a po vyslovení jejího jména mohl terapeut pokračovat v rozhovoru s alternativní osobností pacientky
- n temná stránka Evy se objevila již v raném dětství
- n originální osobnost o alternativní části až do terapie nevěděla, zatímco EB znala myšlenky a činy svého protějšku

vlastní studie

- n EB zmiňuje zážitky z dětství, které se týkaly její neposlušnosti
- n EW nepřímo pociťovala přítomnost své opačné stránky, když nesla následky ve formě trestů za činy, kterých si nebyla vědoma
- n tato sdělení byla podpořena v rozhovorech s rodiči a manželem pacientky
- n chování alternativní Evy v dospělosti bylo charakterizováno nezodpovědností a povrchně hedonistickou touhou po vzrušení a potěšení

vlastní studie

- n během delších period přítomnosti se alternativní Eva vyhýbala své rodině a přátelům a vyhledávala společnost cizích lidí
- n její rodiče a manžel tyto změny pozorovali, nicméně pro jejich vysvětlení neměli k dispozici hypotézu o MPO

vlastní studie - expertní posouzení

- n testové chování: obě Evy přátelské a spolupracující, bez známek psychotických odchylek, EW více seriózní a nervózní, EB spíše méně napjatá, více povrchních odpovědí
- n IQ: EW 110, EB 104, oba skóry však zkresleny nervozitou, resp. nízkou snahou uspět
- n paměť: EB paměť odpovídá IQ, EW paměť vysoko přesahuje IQ, u obou obtíže ve vybavování čísel
- n Rorschach: „zdravější“ u EB než EW, EB hysterické tendence, EW anxieta, obsesivně-kompulsivní rysy, rigidita a neschopnost vyrovnat se s hostilitou

vlastní studie - expertní posouzení

- n dynamika osobnosti: projektivní testy indikují u EW potlačení, u EB regresi
- n dvojí osobnost je projevem silné touhy po regresi do dřívějšího období, jmenovitě do období před svatbou
- n EB je tedy v podstatě dívčí jméno EW
- n jedná se spíše o jednu osobnost na dvou úrovních
- n EW přiznává problémy ve vztahu k matce
- n výsledek Rorschachova testu a kresby postavy naznačují konflikt a z něho plynoucí anxieta v oblasti role matky a ženy
- n východiskem je regrese

vlastní studie - pokračování

- n problém však byl dle autorů studie nastartován již v dětství
- n významným momentem v životě pacientky bylo narození dvojčat a silný pocit zavržení ze strany rodičů
- n zajímavé je také tvrzení EB, že je schopna odstranit některé vzpomínky z paměti EW
- n jednalo se například o bití EW ze strany údajného manžela, důvodem bylo odpírání sexu od EB
- n bolest přenechala EB svému protějšku
- n EW si tyto záležitosti nepamatovala

vlastní studie - pokračování

- n po seznámení s alternativní stránkou své osobnosti mohla EW za pomoci terapie udržovat svůj protějšek více „mimo“
- n EB se označila za původce bolestí hlavy a také hlasových (pseudo) halucinací
- n přibližně po osmi měsících terapie se zdálo, že se situace pacientky zlepšuje
- n po dlouhou dobu se neobjevovaly bolesti hlavy, výpadky paměti ani imaginární hlasy
- n EW se vedlo dobře v práci a podařilo se jí najít přátele
- n najednou se bolest hlavy a výpadky paměti vrátily

vlastní studie - pokračování

- n EB odmítala jakoukoli zodpovědnost za tento stav a také nebyla schopna vysvětlit výpadky paměti
- n během hypnotického stavu EW (EB se nedařilo hypnotizovat) hovořila o úrazu v dětství
- n během řeči se jí zavřely oči a nastalo ticho
- n po dvou minutách oči otevřela a zmateně se rozhlížela po místnosti ve snaze zorientovat se
- n když se nakonec její pohled setkal s pohledem terapeuta, zeptala se pomalu, změněným hlasem „kdo jste?“

vlastní studie - pokračování

- n dle autorů bylo jasné, že nejde ani o EB ani o EW
- n postupně bylo zjištěno, že třetí osobnost (Jane) nemá chyby EB a navíc je zralejší a schopnější než EW
- n několik týdnů po objevení Jane byly všechny tři „osobnosti“ podrobeny vyšetření pomocí EEG

vlastní studie - EEG

- n EB se nacházela na rozhraní mezi normálním a mírně zrychleným alfa rytmem
- n mírně zrychlené záznamy jsou dle autorů někdy spojeny s psychopatickou osobností
- n EB také vykazovala známky neklidu a zvýšeného svalového napětí
- n EEG EB je odlišné od ostatních a nález může být označen jako hraniční normální
- n EEG Jane a EW se neliší a může být označeno jako normální

vlastní studie – sémantický diferenciál

- n na podporu tvrzení o MPO u pacientky, zadali autoři studie třem hlavním osobnostem (EB, EW, Jane) sémantický diferenciál ve dvou měsíčních intervale
- n Osgood a Luria podrobili výsledky slepé analýze
- n vztahy mezi výsledky pro každou osobnost byly těsnější než vztahy mezi výsledky různých osobností (s výjimkou EW a Jane v prvním testování)
- n Osgood a Luria považovali výsledky za kvantitativní důkaz odlišnosti osobností
- n analyzován byl také video záznam Evy (každá osobnost vykazovala odlišný vzorec mikrostrabismu - odlišnost pohybu levého a pravého oka)

vlastní studie - závěr

- n Jane měla povědomí o tom, co obě Evy dělají a co si myslí
- n neměla však kompletní přístup ke znalostem a vzpomínkám, které se datují do období před jejím příchodem na scénu
- n jak čas ubíhal, Jane se projevovovala stále častěji a častěji
- n pokud by Jane zůstala v plném vlastnictví integrující funkce - osobnosti, autoři studie věří, že by pacientka dosáhla úplného uzdravení a našla svou cestu ke šťastnému životu

vlastní studie - diskuse

- n sami autoři uvažují o možnosti, že byli podvedeni velice schopnou herečkou
- n tuto možnost zcela neodmítají, nicméně ji považují za nepravděpodobnou z důvodu „absence nedokonalostí“ během poměrně dlouhého období
- n dále podotýkají, že se jedná o záležitost odlišnou od běžných hysterických konverzí a disociací
- n dle autorů se nejedná o proces desintegrace spojený se schizofrenií

hodnocení

- n Fahe (1988) dodává, že je často velmi obtížné odlišit MPO od ostatních dissociativních poruch, somatoformních poruch, simulace ...
- n ve většině případů odhalení alternativních osobností se tak stalo v procesu hypnózy (ne však v této studii)
- n kritici namítají, že alternativní osobnosti mohou být spíše než objeveny díky hypnóze, hypnózou vytvořeny
- n Greaves (1980): pouze 14 případů MPO bylo popsáno mezi lety 1944 a 1969 (z toho 6 Cornelií Wilbur, terapeutem Sibyly), zatímco nejméně 50 takových případů bylo popsáno během let 70., a množství případů se objevilo během let 80.

hodnocení

- n tato „epidemie“ případů je omezena na relativně málo kliniků a výzkumníků
- n jak si můžeme vysvětlit nárůst případů MPO?
- n zmenšující se vliv Freudovy psychoanalýzy a vliv škol, které myšlenku MPO podporují (francouzská škola psychiatrie, speciálně práce Janetovy)
- n vlna případů týkající se pohlavního zneužívání dětí, jedním z možných příčin MPO může být traumatický zážitek z dětství (Allison (1978) udává 85% případů ze 30 citovaných, kdy k rozdělení osobnosti došlo před 10. rokem věku, 45% před pátým)
- n MPO může být považováno spíše za americký fenomén 2. poloviny 20. století

hodnocení

- n MPO je dle Altridge-Morrise (1989) neznámá v ČR, na Novém Zélandě, v Austrálii, Indii, ve VB je zkušenost s MPO značně menší než v USA
- n Varma et al. (1981) věří, že zde existuje vliv fascinace „hraním rolí“ ve 20. století, například jde o filmy, které přímo představují případy MPO: The Three Faces of Eve, Sybil, When Rabbit Howls
- n obecně existuje větší povědomí o MPO v USA než ve VB, existuje zde také více modelových vzorů, větší akceptace ...
- n může tedy epidemie odrážet vyšší povědomí o této poruše a tedy lepší schopnost napodobovat symptomy MPO?

další život Evy

- n pacientka (skutečným jménem Chris) se po rozvodu znovu vdala
- n v průběhu krize se objevila další osobnost Evelyn
- n později tato žena uvedla, že celkově byla přibližně 22 různými osobnostmi
- n Chris věřila, že začala produkovat oddělené osobnosti jako obranný mechanismus již ve věku dvou let
- n nakonec se Chris rozhodla podstoupit terapii, kde hlavním záměrem bylo pracovat pouze s Chris a zabránit ostatním osobnostem v projevu
- n po letech asimilovala Chris aspekty ostatních alternativních osobností

navazující výzkumy

- n existují také snahy zkoumat MPO experimentálně
- n Putman et al. (1982): porovnání kontrolní skupiny, která měla simulovat alternativní osobnosti a pacientů s MPO z hlediska vizuálně evokovaných potenciálů, u simulovaných osobností rozdíl v latenci a amplitudě nebyl, u „skutečných“ ano